

Boş Zaman ve Rekreasyon ile Turizm Arasındaki İlişki Üzerine Akademik Bir Araştırma

Ali İSKENDER^a

Öz

Bu makalede turizm ile boş zaman ve rekreasyon kavramları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Boş zaman ve rekreasyon kavramları tanımlandıktan sonra, turizm ile rekreasyon arasındaki ilişki ele alınmıştır. Turizmin hangi yönleri ile bir rekreatif etkinlik olduğu ve hangi yönleriyle rekreatif etkinlik olma boyutundan ayrılmakta olduğunun da tartışıldığı bu makalede ayrıca rekreatif faaliyetlerin turizm olayı üzerindeki etkilerine de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Boş Zaman, Rekreasyon.

Academic Research on Tourism Relationship with Leisure and Recreation Concepts

Abstract

In this article it was evaluated the relationship among tourism, leisure and recreation. Firstly it was touched on what is recreation and leisure then it was started to discuss the relationship among tourism and recreation. Of which side tourism is a recreation activity or with which side tourism isn't a recreational activity is discussed in this article as well. In addition to this, it was discussed on recreational activities affecting to tourism.

Keywords: Tourism, Leisure, Recreation.

Dergiye ilk gönderim: 10.09.2018

Makale Kabul: 15.04.2019

^a Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi, ali.iskender@atauni.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0003-2753-1242>

GİRİŞ

Zaman demokratik bir şekilde, eşitçe paylaşılan bir kavramdır, herkesin günlük yirmi dört saati, haftada ise yedi günü vardır. Burada bu saat dilimlerinin elde edilmesinde kişinin maddi durumunun zengin veya fakir olmasının hiçbir önemi yoktur. Zaman biriktirilemeyen, satın alınamayan, devredilemeyen ve de değiştirilemeyen bir süreçtir. Burada bireye düşen tek şey sahip olunan mevcut zamanı en iyi şekilde kullanabilmektir. Fakat sahip olunan kaynaklar arasında zaman en az idrak edilen ve hor kullanılanıdır (Scoot, 1997: 9) .

Brightball (1960) boş zaman kavramını fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlarımızı yerine getirmek mecburiyetinde olduğumuz zaman dışında kalan ve bütünüyle bireyin özgürce tasavvuru ile değerlendirdiği zaman olarak ifade etmektedir. Brightball (1960) boş zamanı iki boyutu ile ele almıştır. Bunlardan ilki işten ve zorunlu meşguliyetlerden arda kalan artık zaman olarak serbest zaman, diğeri ise ne yapılması gerektiğini bireyin kendisinin seçtiği ve değerlendirilmesinde özgür olunan zaman “özgür zaman” olarak belirlemiştir.

Boş zaman bir nevi hayatın gerekliliklerini icra ettikten sonraki arda kalan zamandır. Yani boş zaman iş yaşamı dışına çıkabilme ve bireyi yenileyen, rahatlatan ve bireye haz veren değerlere ulaşabilme kapasitesi şeklinde izah edilebilir (Karaküçük, 1999: 33- 34). Bir başka ifadeyle boş zaman kişinin iş zamanı ve fizyolojik ihtiyaçlarını (yeme, içme, uyku vb.) karşıladığı zaman dışında kalan tamamen kişinin tasavvuruna ve tercihine kalmış, bireysel veya grup halinde özgürce yapılan faaliyetlere ayrılan zaman aralığı olarak tanımlanabilir (Arslan, 1996: 74).

Parker'a göre geleneksel toplumlarda emek ve boş zaman arasındaki ayırım netleşmemiştir. Geleneksel insanlar günlük aktivitelerinin çoğunu bir oyun gibi idame ettirmekteydiler. Bu toplumlarda kesin çizgilerle belirlenmiş bir boş zaman dönemleri mevcut değildir. Avcılık, alışveriş gibi ekonomik faaliyetler eğlendirici yöntemlerle gerçekleşiyordu. Çalışma sırasında hikâye anlatma, şarkı söyleme yaygın eğlence yöntemlerindendi (Parker, 2003: 21).

Endüstri devrimi öncesinde çoğu insan tarım üretimiyle meşgul olmakta ve genellikle buralarda istihdam edilmekteydiler. Bu dönem ekonomisi bir nevi küçük ölçekli bir üretim ekonomisi ve daha ziyade ev içi üretim endüstrisine dayalıdır. Endüstri devrimi öncesinde insanların çoğu kırsal alanlarda küçük yerleşim yerlerinde ikamet etmekteydiler. Bu nedenle toplum tarım ekonomisine dayanmaktaydı. Dolayısıyla endüstri öncesi dönemde boş zaman ve boş zaman değerlendirme yolları da tarımsal yaşam tarzını yansıtıyordu. Geleneksel dönemde iş ve oyun iç içe girmiştir ve daha ziyade dini, tarımsal ve mevsimsel döngü içerisinde oluşmaktadır. Geleneksel dönemde çalışmaya iklim ve mevsimin değiştiği dönemlerde ara verilmekteydi. Birçok şenlikte bir nevi bu tarımsal olaylara göre düzenlenmekteydi. Örneğin tarla sürmek veya hasat yapma dönemlerinde, bu zor çalışma dönemi içkili eğlencelerle değerlendirilmeye çalışılıyordu. Aynı zamanda geleneksel dönemdeki rekreasyon etkinlikleri dini günler, düğün vb. günlere özgü akraba ve aile meşguliyetleriyle bütünleşmiştir. Tabi bu durumun gerçek bir boş zaman etkinliği olup olmadığı tartışma konusudur. Bu katılımlar mecburiyetten olabileceği gibi boş zaman faaliyeti tanımına uygun bir şekilde de gerçekleşebilir (Bull, Hoose ve Weed, 2003: 4-5)

Antik Yunanda boş zaman kavramı iyilik, gerçeklik ve bilgi gibi kâinatın üstün değerleriyle ilgilenmek, bunlar üzerine tasavvur etmek ve bunları anlamak olarak algılanmıştır. Bu düşünceye göre boş zaman hiçbir şey yapılmayan zaman değildir, bunun aksine seçkin olma, derinlemesine idrak, tasavvur, estetik hazlar, tatminler ve beğeni oluşturma zamanıdır. Çalışma alt tabaka sınıfindakiler için bir aidiyet içerirken, boş zaman ise seçkinlere, iktidar kesimine ait bir ayrıcalık, üstünlük olarak görülüyordu. Roma dönemine gelindiğinde ise Antik Yunan'ın aksine boş zaman bir sınıfsal farklılığa işaret etmiyordu, yani Roma döneminde boş zaman sınıfsal bir hak değildir. Bu dönemde boş zaman işi destekleyen, üretici aktivitelerden sonraki bir zaman olarak algılanıyordu. Bundan dolayıdır ki yöneticiler tarafından bu zaman diliminin eğlenceler vb. etkinlikler yoluyla faydalı düzeyde geçirilmesi teşvik ediliyordu (Juniu, 2000: 69).

Boş zamanın bağımsız bir yaşam alanı olarak algılanmasının geçmişi çok eskilere dayanmaz. Bağımsız özerk boş zaman algısı daha çok modern döneme ait olan bir kavramdır. Endüstri devrimi ve endüstrileşme ile değişen toplumsal ve kültürel yaşam şekli, kendi bünyesinde özerk, bağımsız yaşam alanları oluşturmuştur. Bu dönemde iş

kavramının; zorunlu, disipline, kuralcı, örgütlü, tekrarlanan bir yapıya kavuşması, haliyle iş dışı alanı da spesifik bir yaşam alanı haline getirmiştir (Kraus, 1998: 186-188).

Özellikle 18. yüzyıl ile birlikte iş/çalışma hayatındaki değişimler büyük hız kazanmıştır. Bu dönemde boş vakit başıboşluk olarak algılanmıştır. Aylaklık, harcama, başıboşluk bir günah gibi görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde çalışmaya, tasarruf etmeye, hazdan feragat etmeye, zevki ertelemeye ulûhiyet atfedilmiştir. Aynı zamanda çalışma saatlerinde bir hayli artışa gidildiği görülmektedir, yine aynı dönemde işçi haklarından ziyade üretimin artışı göz önünde tutuluyordu. Bu dönemde iş dışı sosyal süreçlerde değişimler ortaya çıkmaya başlanmıştır. Burada amaç üretimi devam ettirebilmek ve artırmak olduğundan, ekonomik ödüller sosyal ödüllerle takviye edilmeye başlanmıştır. Bu sayede ekonomik ödül, işçiye boş zaman satın alma ve hazzı satın alma gücünü vermeye başlamıştır (Juniu, 2000: 70).

Boş zaman üzerine yapılan günümüzdeki tanımlar ise daha çok, boş zamanı çalışmanın dışında gerçekleşen zaman olarak tanımlamaktadır. Schumacher'a göre emeğe ödenen ücret boş zamandan yapılan fedakârlığın karşılığıdır. Lindar'a göre ise çalışma boş zamanda harcanacak gelirin kazanılması olarak görülmektedir, fakat DeGrazia ise saate bağlı zamanın serbest olamayacağını ifade etmektedir. Yani boş zaman işe dönüş için bir hazırlanma süresi olduğu için gerçekte serbest bir zaman aralığını ifade etmemektedir (akt. Mullett, 1988: 242-243).

Dolayısıyla boş zaman olarak ifade ettiğimiz zaman dilimi aslında tam olarak boş bir zamanı ifade etmemektedir. Daha ziyade bireylerin kendi birincil üretim zamanlarında gerçekleştirdikleri üretimin devamlılığını sağlayan ikincil bir üretim zamanıdır. Yani boş zaman aslında tüketerek üretmeyi desteklemeyi amaçlamış olan ve üretim sürecinin bir parçası olabilecek bir zaman aralığını ifade etmektedir (Omay, 2008: 126). Zuzanek ve Mannell'e göre iş öncelikli olandır, boş zaman ise işi destekleyen, ona bağımlı olan zamandır. Yani bireyin işteki tecrübeleri, yaşanmışlıkları onun boş zamana olan tutumunu etkiler (Zuzanek ve Mannell, 1983).

Bazı araştırmacılar iş ve boş zaman ayrımını yaparken boş zamanı artık zaman olarak ifade ederek, boş zamanın çalışmak ve fizyolojik zamandan arta kalan zaman dilimi olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin Soule (1957: 16) bireyin para karşılığı yani satışa

çıkardığı zamanı çalışma (work) zamanı olarak ifade etmiştir. Diğer bir ifadeyle satılmayan zaman, özgür zaman bireyin bu zaman diliminde ne yaptığı nasıl değerlendirdiğine bakılmaksızın boş zaman olarak algılanmıştır. Görüldüğü üzere boş zamanın tanımı üzerinde dahi çok çeşitlilik görülmektedir. Boş zaman algısı bireyden bireye dahi değişim ve farklılaşmalar sergilemektedir.

Rekreasyon

Rekreasyon Latince “sağlığın geri getirilmesi” anlamına gelen “recreatio” kelimesinden türemiştir. Rekreasyon sağlığı iyileştiren bir kavram olmasına rağmen çoğu tanımda rekreasyonun aktivite boyutu üzerinde durulmaktadır. Tanımların ortak özelliklerinden birisi bu aktivitelerin zorunlu olmayan özgür seçimler olduğu düşüncesidir (Torkildsen, 2006: 49). Eskiden beri kabul gören tanım ise rekreasyonun insanları iş için hazırlayan aktiviteler olduğu düşüncesidir. Bazı tanımlar rekreasyonu yenilenme olarak tanımlasa da daha yaygın kabul edileni rekreasyonun bir çeşit zorunluluklardan muaf aktivite şekli olduğudur (Torkildsen, 1999: 48).

Meyer ve diğerleri (1969: 34-36) rekreasyonu, yükümlülüklerden muaf olunan zamanda gerçekleştirilen tamamen gönüllü olarak fiziksel, zihinsel ve duygusal anlamda aktiviteler katılım olarak ifade etmektedir. Meyer ve diğerleri (1969) bireylerde rekreasyon algı, istek ve arzularının farklı olmasından dolayı rekreasyon için kesin bir tanımın yapılmasının güç olduğunu ifade etmişlerdir. Kelly (1989: 26) rekreasyon kavramını sadece iş faktörü ile tanımlamanın rekreasyonun anlamını daraltabileceğini belirtmektedir. Rekreasyonun bireylerin iyi vatandaş olmalarında, iyi aile ilişkileri kurmalarında, gerginliği azaltmada, duygusal yapıyı dengelemede ve iyi hissetme hali üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Kelly (1989) rekreasyonu tanımınlarken insancıl değerleri vurgulayarak rekreasyonun toplumsal değil bireysel faydaları üzerinde yoğunlaşmıştır.

Kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse; rekreasyon insanın yoğun çalışma yükü, sıradan yaşam biçimi veya olumsuz çevresel etkilerden riske giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını korumak ve devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak maksatlı, kişisel doyum sağlayan, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içerisinde isteğe bağlı gönüllü olarak bireysel

ya da grup olarak yaptığı etkinlikler olarak adlandırılır (Chick,1986: 162; Karaküçük, 1999).

Boş zamanın faydalı bir şekilde değerlendirilmesi, bireyin ruh sağlığının dengeli olması, sağlıklı bir kişilik oluşturması, pozitif toplumsal bağlar kurması, duygusal heyecan ve enerji kazanması için önemli olmaktadır (Dikici, 1994: 18). Rekreasyon faaliyetleri, bireylerin ve toplumun, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan stresten kurtulmasında, bireyin fizyolojik ve ruhsal sıhhatinin korunmasında hayati öneme sahip etkinliklerdir (Tan, 1981: 147) . Hutchinson'a (1949: 17) göre ise rekreasyon zaman harcamaya değen, genel kabul gören bireyin gönüllü katılımına dayanan, bireye içsel tatmin sağlayan boş zaman meşguliyetleri veya aktiviteleridir.

Rekreasyon ve Turizm İlişkisi

Günümüzde insanlar, arzu edilen yaşam standardını sağlıklı yürütebilmek için rekreasyonel faaliyetlere ihtiyaç duymaktadırlar. nispeten kalabalık yerleşim yerlerinde hayatını sürdüren bireylerde, kalabalık kent yaşamından uzaklaşma turizm ve rekreasyon faaliyetlerine duyulan ihtiyacın önemli faktörlerinden birisi olmuştur. Turizm, sürekli, yaşanılan yer dışında kalan yirmi dört saati aşan ve en az bir gecelemeyi içeren geçici seyahat ve konaklamalardan oluşan ekonomik ve sosyal nitelikli bir olaydır (Usta, 2012: 7)

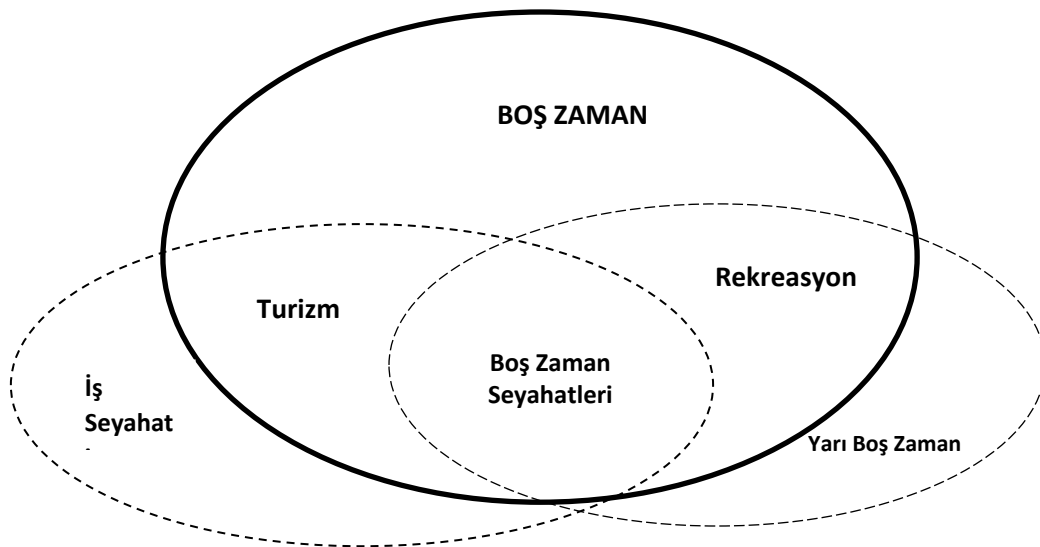
Rekreatif etkinlikler günümüzde, turizmi geliştirme ve pazarlama stratejilerinin ayrılmaz ve önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu fenomeni tanımlamak için “Etkinlik turizmi” ifadesi kullanılmakta ve “turistik bir çekim unsuru yaratmak için etkinliklerin sistematik bir şekilde geliştirilmesi, planlanması, pazarlanması ve düzenlenmesi” olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda rekreatif etkinlikler turistik bölgeye imaj sağladığı belirtilebilir (Tassiopoulos, 2005: 4).

Etkinlikler sayesinde turizm hareketliliği sağlanan bölgenin tanıtımı da gerçekleştirilebilmektedir. Kültürel, sanatsal, sportif etkinlikler modern turizmde, etkinliklerin gerçekleştirildiği bölgeye imaj kazandırmada kullanılan önemli yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir (Tayfun ve Arslan, 2013:192-193). Turizm endüstrisinin en önemli sorunlarından biri mevsimselliktir. Rekreatif etkinlikler

mevsimselliğin etkisini azaltmakta sezon dışı doğal çekicilikleri kullanarak önemli kazanımlar yaratabilmektedir. (Mc Donnel, 1998: 10).

“Turizm, genellikle bir rekreasyonel etkinlik olarak tanımlanıp analiz edilirken; İnsanların kendi yaşadıkları yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, ticari ve politik bir amaç taşımamak koşuluyla temel amaç dinlenmek ve eğlenmek olan, boş zamanların değerlendirilmesine yönelik, değişik amaçlarla yaptıkları seyahatlerden ve gittikleri yerdeki konaklamalarından doğan ihtiyaçlarını karşılama, insanları kabul etme ve ağırlama sanatı olarak açıklanmıştır” (Karaküçük,1999: 195-198).

Turizm zaman ve para açısından bakıldığında büyük bir satın alma olayıdır. Bu anlamda ele alındığında turizm daha geniş anlamı bir yatırım bütçesi gerektirirken, günlük hayatımızın bir parçası olarak görülebilen rekreatif faaliyetler kişinin olağan tüketim alışkanlıklarının içinde yer alır. Turizm olayına harcanan zaman tek karelik ve dar bir özellik gösterirken eğlence ve dinlenmeye ayrılan zamanda ise süreklilik ve düzenlilik söz konusudur. Turizm, tüketicinin onu elde edebilmesi için evinden ayrılmasını gerektirirken rekreatif etkinliklerde böyle bir zorunluluk yoktur. Rekreatif etkinlikler kişinin evinde veya evine çok yakın bir yerde de gerçekleştirilebilir. Ancak, turizm bu anlamda ele alındığında kişinin ayağına getirilemez. Turizm olayına katılan kişi turistik ürüne ürünün bulunduğu yere giderek ulaşabilmektedir (Karaküçük, 1999: 211-212).

Şekil 1. Turizm, Rekreasyon ve Boş Zaman İlişkisi

Kaynak: Williams, Stephen (2003). Tourism and Recreation. Prentice Hall, s.7

Rekreasyon ve turizm yapısı gereği boş zaman kapsamı içerisinde gerçekleştirilir. Fakat boş zamanın özgür irade tanımını dışına çıkan turizm ve rekreasyon alanları da mevcuttur. Örneğin iş amaçlı kongre veya konferans seyahatleri bir turizm etkinliği iken rekreatif bir eylem değildir. Bireyin evine iş toplantıları için konuk çağırması veya işi ile ilgili kitaplar okuması, çeşitli eğitim programlarına katılması vb. durumlar birer boş zaman gibi gözükse de aslında iş zamanına da etki etmektedir. Bunlar maddi beklenti olmadan yapılsa da birey için sorumluluklarının bir parçası olarak görülebilir. Böylesi etkinlikler yarı boş zaman etkinliğidir (Tezcan, 1977: 3)

Sonuç

Rekreasyon ve turizm birbirini destekleyen iki kavramdır. Turizm olayı rekreatif faaliyetler sayesinde çekicilik kazanmaktadır. Rekreatif faaliyetler ile turistik bölgenin imajı güçlendirilebilmektedir. Rekreasyon turizme göre ulaşılması daha kolay bir olgudur. Birey bir rekreatif faaliyet için illa para harcamak zorunda değildir. Rekreatif bir faaliyeti kişi evinde de yapabilirken (Film izlemek vb), turizm olayına katılan birey sürekli yaşadığı yerden ayrılmak durumundadır.

Turizm birçok yönü ile bir rekreatif faaliyet özelliği gösterirken, mesleki ve sağlık gibi zorunlu seyahati gerçekleştirmeyi içeren turizm olayı rekreatif bir etkinlik sayılamaz. Özgür irade ile hiçbir zorlama olmaksızın yapılan boş zaman etkinleri ancak bir rekreatif etkinlik sayılabilir. Bu bağlamda tüm turizm türleri rekreatif bir etkinlik değildir. Rekreatif etkinlikler turizm işletmeleri açısından çekicilik özelliği sunmaktadır. Birçok konaklama işletmesi müşterilerinin konaklama süresini artırmak ve daha fazla harcama yapmalarını sağlamak için çeşitli rekreatif etkinliklerden (animasyonlar) yararlanmaktadır. Bu bağlamda rekreatif etkinlikler turistik işletmeler açısından gelir getirici özelliğinden dolayı önemlidir.

Bu bağlamda otel işletmelerine müşteri memnuniyetini artırmak, müşterilerin otelde kalış sürelerini uzatmak ve karını artırabilmek için işletmelerinde farklı rekreatif etkinliklere (kültürel canlandırma, sportif animasyon, sanatsal animasyon vb.) ağırlık vermeleri tavsiye edilmektedir.

Kaynakça

- Abay, M. (2000). Zamanı Değerlendirmek. (Birinci Baskı). İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Arslan, S. (1996). Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Kalan Bayan Öğrencilerin Boş Zamanları Değerlendirme Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı, Ankara.
- Bull, C., Hoose, J. and Weed, M.(2003). An Introduction to Leisure Studies. Englewood: Prentice Hall.
- Brightbill, C. (1960). The Challenge of Leisure. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 4.
- Chick, G.E. (1986). Leisure, Labor and the Complexity of Culture: An Anthropological Perspective. Journal of Leisure Research, 18(3), 154-168.
- Dikici, K. (1994). Adana ili lise öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Hutchinson, J.L. (1949). Principles of Recreation .New York: A.S.Barnes, 17.
- Juniu, S. (2000). Downshifting: regaining the essence of leisure. Journal of Leisure Research, 32/1.
- Karaküçük, S. (1999). Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme. (Altıncı Baskı). Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Karaođlan, A. D. (2006). Üst düzey yöneticilerin zaman yönetimi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Karslı, M. D.(2011). Sınıfta Öğrenme Zamanın Yönetimi, M. Şişman ve S. Duran (editörler). Sınıf Yönetimi. Sekizinci Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık, 148-163.
- Kelly, J. R (1989). **Lesiure** (Second ed.). New Jersey: Prentice Hall
- Kraus, R. (1998). Recreation and Leisure in Modern Society (Third edition) . United States of America: Pearson Scott Foresman.
- Mc Donnell, I., Johnny, A., Ve O'toole, W., (1998), Festival and Special Event Management, John Wiley & Sons Australia Ltd., Brisbane.
- Meyer, D. H., Brightbill, K. C. and Sessoms, D. H. (1969). **Community Recreation A Guide to Its Organization**. (4th ed.). USA: Prentice Hall.
- Mullett, S.(1988). Leisure and consumption: incompatible concepts? . Leisure Studies, 7(3), 241-253.
- Omay, U. (2008). Boş zaman manipülasyonu ve çalışma. İş Güç İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 10(3), 122-147.

- Parker, K. W. (2003). Sign consumption in the 19th-Century store: an examination of visual merchandising in the grand emporiums (1846–1900)”, *Journal of Sociology*, 2003, 39(4) , 353- 371.
- Scout M. (1997). *Zaman Yönetimi*.(İkinci Basım) (Çev. A. Ç. Çevik). İstanbul: Rota Yayınları, 9.
- Soule, G. (1957). The economics of leisure. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 313, 16-24.
- Suiçmez H. (2000). Türkiye ve İngiltere’deki Sportif Rekreasyon Yöneticilerinin Karakteristik Özellikleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tan, M. (1981). *Toplum Bilime Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 97.
- Tassiopoulos, Dimitri (2005). *Event Management: A Professional And Developmental Approach*, 2nd Editon, Juta Academic, South Africa.
- Tayfun A. ve Arslan E (2013). Festival Turizmi Kapsamında Yerli Turistlerin Ankara Alışveriş Festivali’nden Memnuniyetleri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 192-206.
- Tezcan, M.(1977). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Ankara: Doğan Matbaası.
- Torkildson, G.(1999). *Leisure and Recreation Management*. (Beşinci Baskı). London: Routledge.
- Usta, Ö. (2012). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Detay Yayıncılık: Ankata. 7.
- Zuzanek, J., Mannell, R. (1983). Work-leisure relationships from a sociological and social psychological perspective. *Leisure Studies*, 2 (3), 327–344.
- Williams, S. (2003). *Tourism and Recreation*. Prentice Hall, 7.